

Трибуна молодого вченого

Віталій Бакал,

науковий співробітник Державного

науково-дослідного інституту

МВС України

УДК 342.9

Адміністративно-правове регулювання забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ

Одним з визначальних факторів зміцнення системи органів внутрішніх справ, забезпечення мобільної готовності їх працівників при виконанні покладених на них завдань з охорони громадського порядку, захисту конституційних прав та свобод громадян України є якісне, належне та достатнє адміністративно-правове регулювання забезпечення системи органів внутрішніх справ матеріально-технічними ресурсами, зокрема форменим одягом. Те, наскільки чітко та конструктивно буде побудована система нормативно-правових актів у даній сфері, настільки ж ефективними будуть механізми реалізації забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ. Таким чином, питання адміністративно-правового регулювання є надзвичайно важливим для розуміння усіх процесів та закономірностей, що відбуваються при забезпеченні форменим одягом працівників органів внутрішніх справ.

Питання адміністративно-правового регулювання забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ досліджували у своїх працях такі вчені, як О. М. Бандурка, С. М. Єрмаков, Ю. В. Коречков, О. О. Крилов, Н. З. Кунц, П. В. Нелезін, О. І. Пожаров, В. М. Раєв, Б. Б. Ривкін, Р. М. Сапронов, М. Д. Смірнов та ін. Не применшуючи внеску зазначених авторів у розкриття сутності досліджуваної тематики, на сьогоднішній день, багато проблемних аспектів адміністративно-правового регулювання забезпечення форменим одягом органів внутрішніх справ залишається малодослідженими, що обумовлює необхідність проведення більш глибокого наукового аналізу означеної проблеми.

Метою статті є проведення наукового аналізу адміністративно-правового регулювання забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ. Для досягнен-

ня поставленої мети необхідно виконати наступні завдання: з'ясувати сутність поняття адміністративно-правового регулювання забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ, надати його характеристику, розкрити положення конкретних нормативно-правових актів по даному питанню.

У контексті проблематики пов'язаної із захистом прав людини окремими вченими, у рамках сучасної, вітчизняної адміністративно-правової науки, досліджувалося загальне поняття адміністративно-правового регулювання забезпечення. З огляду на брак наукових публікацій з окресленого питання доводиться визнати потребу в подальших наукових дослідженнях не тільки змісту поняття адміністративно – правового регулювання забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ, але й змісту загального щодо нього поняття адміністративно – правового регулювання забезпечення.

У найбільш загальному вигляді під правовим регулюванням (від лат. *regulare* – «спрямування, впорядкування») розуміють один з основних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою впорядкування їх в інтересах людини, суспільства і держави [1, с. 128].

На думку О. М. Мельник, правове регулювання – це здійснюваний всією системою юридичних засобів державно-владний вплив на суспільні відносини з метою їх впорядкування, закріплення, охорони та розвитку [2, с. 134].

Правове регулювання забезпечується завдяки спеціально створеному державному механізму. Основними елементами цього механізму є: а) норми права, що зафіксовані у нормативно-правових актах, якими визначається модель можливої та необхідної поведінки суб'єктів суспільних відносин (норми права – фундамент механізму правового регулювання); б) юридичні факти – певні життєві обставини, що мають зв'язок виник-

нення, зміна або припинення правових відносин; в) суспільні відносини, опосередковані нормами права; г) акти реалізації прав та обов'язків суб'єктів суспільних відносин – діяльність згідно з приписами правових норм; правові санкції стосовно порушників норм права [3, с. 715]. Таким чином, можна резюмувати, що сукупність правових норм, які закріплені у нормативно-правових актах виражають сутність правового регулювання, упорядковують суспільні відносини в сфері, на яку спрямовані.

З урахуванням предмета і основного методу галузі адміністративного права можемо зазначити, що адміністративно-правове регулювання характеризує спеціально-юридичний механізм впливу адміністративного права на поведінку і діяльність його адресатів. Унаслідок адміністративно-правової регламентації формується юридична основа, визначаються зафіксовані в правових величчях орієнтири для організації діяльності учасників адміністративно-правових відносин на досягнення фактичних завдань адміністративного права [4, с. 74]. Мається на увазі, що адміністративно-правове регулювання характеризується цілеспрямованістю на зміни, виникнення та скасування конкретних суспільних відносин.

Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови слово «забезпечити» означає створити надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось; захищати, охороняти що-небудь від небезпеки [5, с. 281]. Словники російської мови під поняттям «забезпечення» розуміють генерування повного і достатнього комплексу умов необхідних для здійснення чогось та гарантії будь – чого [6, с. 291]. Відповідно правове забезпечення слід розглядати як сукупність правових норм, що створюють умови реалізації чогось, гарантують щось.

Тому, розкриття змісту словосполучення «адміністративне – правове регулювання забезпечення» сприятиме більш чіткому формулюванню

понятійно-категоріального апарату адміністративно-правової науки загалом і коректному використанню даного поняття зокрема [7, с. 24].

Тим не менш, у науковій юридичній літературі досі не розкрито дефініції поняття «адміністративно-правового регулювання забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ». Це і свідчить про кризовий стан адміністративної доктрини у досліджуваній тематиці.

До змісту поняття «адміністративно – правового регулювання забезпечення» включається три основних елементи – адміністративно – правове регулювання, реалізація адміністративно – правових норм та встановлені нормами адміністративного права гарантії реалізації матеріального забезпечення, в тому числі форменим одягом всієї системи органів внутрішніх справ. Включення до складу поняття «адміністративно – правового регулювання забезпечення» зазначених складових, дозволяє більш чітко встановити «місцезнаходження» даного поняття стосовно системи ключових понять адміністративно – правової науки серед яких: «адміністративно – правове регулювання» і «реалізація адміністративно – правових норм», з іншого боку включивши в зміст поняття «адміністративно – правового забезпечення» поняття «реалізації адміністративно – правових норм» та «гарантії реалізації прав співробітників органів внутрішніх справ» ми акцентуємо увагу на реальності «забезпечення» таким чином, трансформуючи дане поняття із сфери можливого у сферу здійсненого, що загалом відповідає його сутнісним характеристикам.

Отже, зважаючи на здійснений аналіз, вперше в науці адміністративного права, зазначимо, що під терміном «адміністративно – правового регулювання забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ» розуміється регламентована адміністративно-правовими нормами діяльність суб'єктів державно-владних повноважень, яка спря-

мована на створення необхідних умов для належного функціонування системи органів внутрішніх справ шляхом встановлення системи гарантій належного функціонування органів внутрішніх справ в частині, що стосується порядку матеріального забезпечення та правил носіння форменого одягу працівників органів внутрішніх справ

Адміністративно-правове регулювання забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ розкривається за допомогою нормативно-правових актів, в яких містяться норми, які здатні на належному рівні врегулювати відносини, що виникають у сфері матеріального забезпечення працівників органів внутрішніх справ.

Найбільш поширеним серед науковців є поділ нормативно-правових актів за юридичною силою. Так, відповідно до зазначеного критерію існують наступні види законів і підзаконних актів в Україні: 1) Конституція, що виступає в якості фундаментального нормативно-правового акту країни; 2) ратифікаційні закони – це ті, якими Верховна Рада України дала згоду на чинність їх на території України міжнародних договорів, що ухвалені згідно з Конституцією України; 3) кодифіковані закони (наприклад, Кодекси чи Основи законодавства); 4) звичайні (ординарні) закони; 5) постанови Верховної Ради України; 6) укази Президента України; 7) постанови Кабінету Міністрів України; 8) розпорядження, накази, рішення міністерств й інших центральних органів виконавчої влади, а також розпорядження, накази, постанови інших органів державної влади [8, с. 327]. Саме такий критерій візьмемо за приклад при характеристиці нормативно-правових актів щодо забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ.

Все ж, застосування такого критерію при правовій характеристиці адміністративно-правового регулювання забезпечення форменим одя-

гом працівників органів внутрішніх справ ускладнює проведення наукового аналізу по суті. Отже, за критерій візьмемо поділ нормативно-правових актів на первинні та вторинні. Первинні нормативно-правові акти – це ті, в яких згадується, але не розкривається тематика забезпечення працівників органів внутрішніх справ форменим одягом. Вторинні – це ті, що деталізують первинні нормативно-правові акти у сфері забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ. Останні присвячені чітко даному питанню і максимально повно розкривають зміст досліджуваного питання.

До первинних, перш за все, відносимо Закон України «Про міліцію» [9]. У статті 10, а саме в п. 13 зазначено, що міліція відповідно до завдань, що поставлені перед нею зобов'язана видавати у передбаченому Кабінетом Міністрів України порядку дозволу на використання у процесі масових заходів форменого одягу, що повторює чи в цілому має схожість із форменим одягом працівників правоохоронних органів чи військовослужбовців. У ч. 2 ст. 16 зазначено, що працівники міліції наділені єдиним форменим одягом, зразки якого затверджуються Кабінетом Міністрів України, що видається на безоплатній основі, а також і безпосередньо самі відзнаки. Більше того, на серйозне державне значення форменого одягу вказує ч. 3 цієї ж статті, де зазначається, що використання форми одягу працівника міліції тією особою, яка не являється таким за своїм статусом, передбачає несення відповідальності відповідно до закону.

Ще одним фундаментальним первинним нормативно-правовим актом у сфері забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ є Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, де у п. 71 зазначено, що особам середнього, старшого та вищого начальницького складу, за винятком

осіб середнього й старшого начальницького складу міліції, котрі бездоганно прослужили в органах внутрішніх справ або Збройних Силах і СБУ 25 і більше років (береться до уваги пільгове обчислення), а тим, які мають особливі заслуги, незалежно від вислуги років, при звільненні в запас чи відставку наказами начальників, які здійснюють звільнення, може надаватися право носіння встановленого форменого одягу [10].

Також у даній групі нормативно-правових актів немало роль відіграє безпосередньо Закон України «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» [11]. В зазначеному нормативно-правовому акті відмічено, що службова дисципліна будується на високій свідомості і зобов'язує кожну особу рядового і начальницького складу виявляти повагу до колег по службі й інших громадян, бути ввічливим, дотримуватися правил внутрішнього розпорядку, носіння встановленої форми одягу, вітання та етикету. Більше того, у разі недотримання ними зазначеної вимоги, старші за званням й посадою в усіх випадках зобов'язані вимагати від молодших дотримання службової дисципліни, в тому числі, правил носіння встановленої форми одягу.

Отже, проаналізувавши зміст первинної групи нормативно-правових актів щодо забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ, можна констатувати, що дані нормативно-правові акти в загальному регулюють головні питання діяльності органів внутрішніх справ, проходження ними служби, їх права та обов'язки. Серед загального спектру питань, зокрема згадується і питання щодо забезпечення працівників органів внутрішніх справ. Останнє розглядається як одне з базових правил служби в органах внутрішніх справ.

Щодо вторинних нормативно-правових актів у сфері забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ, то їхня особли-

вість полягає у тому, що вони містять спеціальні норми у контексті регулювання тематики носіння форми одягу усіма службовцями органів внутрішніх справ, зразки їх зовнішнього вигляду, інструкції тощо.

Так, особливо важливу роль серед них за сучасних умов відіграє, перш за все, Постанова Кабінету Міністрів України «Про формений одяг працівників міліції» [12]. Згідно з даною Постановою було затверджено додатки – опис та зразки форменого одягу, а також знаків розрізнення осіб начальницького та рядового складу органів внутрішніх справ, які мають спеціальні звання міліції. Отже, відповідно до цих додатків у сьогоднішній день виглядає форма працівників органів внутрішніх справ.

Також відповідно до п. 2 цієї ж Постанови на Міністерство внутрішніх справ покладено ряд завдань, а саме: 1) розробити й затвердити разом із погодженням Міністерства фінансів норми забезпечення форменим одягом (у мирний час) осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, які мають спеціальні звання міліції; 2) розробити і затвердити правила носіння форменого одягу та знаків розрізнення особами начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, які мають спеціальні звання міліції; 3) затвердити після розроблення порядок забезпечення форменим одягом осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, котрі мають спеціальні звання міліції [12].

Отже, виходячи з вищенаведеного, необхідно відмітити, що даний нормативно-правовий акт є найголовнішим серед інших офіційних письмових державних документів у сфері забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ. Це пов'язано з тим, що, по-перше, він визначає реальний стан носіння форменого одягу працівниками органів внутрішніх і, по-друге, передбачає формування підтверджуючої нормативно-правової бази спеціального

характеру щодо забезпечення форменого одягу осіб начальницького та рядового складу органів внутрішніх справ.

Більше того, на Міністерство внутрішніх справ відповідно до ч. 2 п. 2 зазначеної Постанови покладається обов'язок здійснення забезпечення формою одягу (у мирний час) осіб начальницького та рядового складу органів внутрішніх справ, котрі мають спеціальні звання міліції, у межах бюджетних призначень на відповідний рік [12].

Виходячи з цього, потрібно зробити наголос на те, що основна роль при розбудові спеціальних нормативно-правових актів щодо забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ відводиться саме наказам Міністерства внутрішніх справ України. Переважна кількість їх приймалися у даній сфері особливо активно, починаючи з 2002 по 2010 рік жовтень. Неодноразово вносилися зміни у формений одяг тієї чи іншої структури Міністерства внутрішніх справ України [13].

Важливо відмітити, що досі реформа триває. Так, адже з прийняттям вищезазначеної Постанови втратила чинність Постанова Кабінету Міністрів України «Про формений одяг осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, військовослужбовців спеціальних моторизованих військових частин міліції внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ та осіб начальницького складу податкової міліції» і нової не було прийнято. Таким чином, в найближчі роки триватиме потужний розвиток сфери забезпечення працівників органів внутрішніх справ форменим одягом.

Отже, найближчим часом передбачається прийняття наступних нормативно-правових актів: 1) Правила носіння форменого одягу та знаків розрізнення особами начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, які мають спеціальні звання міліції; 2) Порядок забезпечення форменим одягом осіб начальницького і

рядового складу органів внутрішніх справ, котрі мають спеціальні звання міліції; 3) окремо або ж в попередньому нормативно-правовому акті правові норми щодо забезпечення форменим одягом (у мирний час) осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, які мають спеціальні звання міліції.

Таким чином, можна констатувати, що сучасний стан вторинних (спеціальних) нормативно-правових актів у сфері забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ є кризовим і потребує нагального вирішення, вдосконалення та підвищення оперативності реформаційних процесів у країні. Варто відмітити те, що саме адміністративно-правове регулювання має визначне значення, оскільки має стратегічний характер. Так, саме від того, які правові норми будуть взяті за орієнтир, таким чином і розвиватиметься уся система забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ.

Підводячи підсумки, можна резюмувати, що адміністративно – правове регулювання забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ представляє собою повноту регулювання порядку забезпечення та правил носіння форменого одягу працівників органів внутрішніх справ з допомогою адміністра-

тивних правових норм, а також надання завдяки ним відповідних гарантій матеріального забезпечення, які разом із іншими правовими та не правовими гарантіями створюють стійку систему можливостей користування правами працівникам органів внутрішніх справ, які передбачені законодавством.

Для кращого функціонування та виконання завдань, органи внутрішніх справ мають бути належним чином захищені та матеріально забезпечені органами державної влади, оскільки їхня діяльність потребує особливої уваги, турботи, матеріальної підтримки та допомоги задля підвищення їхнього професійного рівня як на рівні окремо взятого працівника, так і на рівні всієї системи органів внутрішніх справ.

На нашу думку, удосконалення забезпечення формою працівників органів внутрішніх справ України за умови їх втілення у практичну діяльність позитивно відобразиться як на іміджі (престижі) проходження служби в органах внутрішніх справ, що дозволить залучити до їх лав найбільш підготовлених осіб, так і на ефективності їх роботи, що дозволить на високопрофесійному рівні виконувати працівниками органів внутрішніх справ своїх службових трудових обов'язків.

Список використаних джерел

1. *Адміністративне право України: Академічний курс: Підручник: У 2 т. /* Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова) – К.: Юрид. Думка, 2004. – с. 584
2. *Мельник О. М.* Сфера правового регулювання: поняття, ознаки, види / О. М. Мельник // *Право України.* – 2010. – № 9. – С. 132–138.
3. *Великий* енциклопедичний юридичний словник / За ред. Акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – 2-ге вид., переробл. і доповн.- К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. – 1020 с.
4. *Битяк Ю. П.* Адміністративне право України. [Конспект лекцій] / Битяк Ю. П., Зуй В. В. – Х.: Націон. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого, 1996. – 160 с.
5. *Великий* тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.

6. *Александрова З. Е.* 12. Словарь синонимов русского языка: около 9000 синонимических рядов / З. Е. Александрова. [под ред. Л. А. Чешко]. – [изд. 5-е, стереотип.]. – М.: Рус. язык, 1986. – 600 с.

7. *Степаненко К. В.* Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян України за кордоном: дис. канд. юрид. наук / К. В. Степаненко. – Дніпропетровськ, 2009 – 229 с.

8. *Кельман М. С., Мурашин О. Г.* Загальна теорія держави та права: Підручник. – К.: Кондор, 2005. – 609 с.

9. *Про міліцію:* Закон України від 20.12.1990 р. № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - № 4. – ст. 20

10. *Про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ:* Положення Кабінету Міністрів Української РСР від 29.07.1991 № 114

11. *Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України:* Закон України від 22.02.2006 № 3460-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006 р. – № 29. – стор. 1062. – ст. 245.

12. *Про формений одяг працівників міліції:* Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 № 594 // Офіційний вісник України. – 2013 р. – № 68. – стор. 11. – ст. 2465. – код акту 68538/2013

13. *Накази* Міністерства внутрішніх справ України щодо форменого одягу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.document.ua

Бакал В. П. Адміністративно-правове регулювання забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ

У статті з'ясовано сутність поняття адміністративно-правового регулювання забезпечення форменим одягом працівників органів внутрішніх справ і надано його характеристики. Розкрито положення конкретних нормативно-правових актів по даному питанню.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, забезпечення, формений одяг, працівник органів внутрішніх справ

Бакал В. П. Административно-правовое регулирование обеспечения форменной одеждой работников органов внутренних дел

В статье выяснена сущность понятия административно-правового регулирования обеспечения форменной одеждой работников органов внутренних дел и представлено его характеристики. Раскрыты положения конкретных нормативно-правовых актов по данному вопросу.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, обеспечение, форменная одежда, работник органов внутренних дел

Bakal V. Administrative and legal regulation of providing uniforms of police officers

In the article author examined administrative and legal regulation of providing uniforms of police officers and gave its characteristics. Revealed the specific provisions of legal acts on this issue.

Key words: administrative and legal regulation, security, uniforms, police officers